
Naše vysoké školy zachrání jen nová krev

Naše vysoké školy zachrání jen nová krev

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

30.10.2009, rubrika: Rozhovor, strana: 11 | autor:Petr Honzejk

Rudolf Haňka, profesor University of Cambridge
ROZHOVOR

Akademické sbory potřebují novou krev. Česku se stále příliš hraje na tituly a akademické senáty nemohou zaručit, aby na nich nedocházelo k podvodům, myslí si profesor cambridžské univerzity Rudolf Haňka. V rozhovoru pro HN nabízí i recept, jak takový stav překonat: českých vysokých škol by mělo být méně a měl by se změnit i systém jejich řízení.

* HN: Čekali jste, že se může v Česku objevit takový skandál jako plagiátorská aféra a případy prominentních „rychlostudentů“ na plzeňských právech i jinde?

Občas jsem zaslechl že se něco takového děje, že se o to zajímají i bezpečnostní služby, ale bral jsem to jen jako fámy. Když se teď ukázalo, že to má reálný základ, upřímně přiznávám, že mě to překvapilo. Je to jednak obrovské morální selhání jednotlivců a jednak selhání systému.

* HN: Ve zdejší veřejné debatě lze ale zaslechnout i názory, že nejde o nic zvláštního a nového, že se tady opisovalo vždycky. Říká to i taková morální autorita, jako je ombudsman Otakar Motejl...

To sice může mít pravdu, ale v Británii, kde žiji od roku 1969, je to něco naprosto nemyslitelného. Když jsem byl prorektorem pro studijní záležitosti na Cambridge, měli jsme jeden takový případ za dva roky. Když se něco takového zjistí, následuje okamžitě vyhazov.

* HN: Tady ovšem nejde jen o studenty, ale i o disertace akademických funkcionářů.

Tak s tím jsem se nesešel nikdy v životě. Byl jsem jedenáct let tajemníkem komise, která na lékařské fakultě v Cambridge posuzuje disertace: Funguje to tak, že se průběžně kontroluje už příprava práce, takže není možné aby se někdo někam zavřel a z ničeho nic přinesl třísetstránkovou práci.

* HN: V současné aféře se objevily i pochybnosti kolem prací a vzdělání politiků. Zatím se všichni tváří, že se nic neděje. Má to nějakou britskou paralelu?

V Británii by něco takového mělo neskutečný společenský dopad, jsem přesvědčen, že by takový člověk okamžitě odstoupil. I když na druhou stranu otrlost politiků roste v posledních pěti až deseti letech i tady v Británii. V době války o Falklandy odstoupil ministr zahraničí v momentě, kdy Argentina odsadila ostrovy. Byl prostě přesvědčen, že selhal: měl předem vědět, že se něco takového chystá. Naopak teď, když se ukázalo, že nejvyšší státní zástupkyně zaměstnává nelegální imigrantku, odmítla z toho pro sebe vyvodit nějaké důsledky. Řekla, že se prostě spletla. Ale kdyby se ukázalo, že některý z britských politiků má něco jako padělaný diplom, byl by v okamžiku úplně vyřízený. Co pomohlo Dánům, pomohlo by i nám

* HN: Jste zastáncem odebrání akademických titulů v případě, že ho dotyčný získal za pomoci opisování nebo že vystudoval „nestandardně rychle“?

Když podvodně získáte peníze, měl byste je nejen vrátit, ale ještě být potrestán. Tohle je podobné. Musím se přiznat, že jsem překvapen tím, že v Česku dodnes ještě neexistuje zákon, který by něco takového umožňoval. Bylo by dobré, kdyby vznikl co nejdříve a kdyby měl retroaktivní účinnost, aby o akademické hodnosti přišli všichni, kdo je získali podvodem.

* HN: Už dříve jste říkal, že v Česku je příliš mnoho vysokých škol. Není právě tahle roztržitost tím, co komplikuje kontrolu nad plagiátory a podvodníky?

Je pravda, že zejména u soukromých škol může snadno dojít ke střetu vzdělávacích a obchodních zájmů, ale doufám, že pokud by se něco takového stalo, slušní učitelé by z té školy hned odešli. Pravda také je, že v Česku momentálně existuje 26 státních a 45 soukromých vysokých škol na deset milionů lidí. V Británii je 160 univerzit na 60 milionů lidí. Takže už z velmi prostého srovnání vychází, že vysokých škol je v Česku opravdu velmi mnoho a bylo by dobré to změnit. Inspirací nám může být třeba Dánsko. To nedávno udělalo reformu a z třinácti vysokých škol jich zbylo osm. Samozřejmě to nešlo snadno a bez potíží. Obrazně řečeno mířili na rektory při vyjednávání pod stolem pistolemi, aby je přesvědčili vidět správnost věci, ale povedlo se to.

* HN: Jak by se to mělo udělat u nás?

Jistě existují různé cesty. Například stát by mohl říci: nedáme vám na některý typ studenta tolik peněz jako dnes. Byl by to sice donucovací prostředek, ale funkční. Jinak věřím na dohodu a myslím, že některé školy by si samy mohly uvědomit, že je pro ně sloučení s jinými výhodné. Ať už z pohledu kvality výuky nebo výzkumu.

* HN: Pomohlo by to k tomu, aby se neobjevovaly aféry, jako je ta plagiátorská?

K tomu potřebujeme ještě něco jiného - změnit způsob řízení vysokých škol. Dnes má akademický senát částečně řídicí roli a i kauza právnické fakulty v Plzni asi byla do jisté míry právě selháním tamního senátu. Problém je konkrétně v kvalitě lidí, kteří v senátech sedí. Dnes jsou na mnoha univerzitách složeny z nezkušených pedagogů a je tam skoro polovina studentů. Třeba v Rakousku, které je nám historicky i jinak blízké, je to tak, že polovinu senátu obsazují profesori, čtvrtinu akademičtí pracovníci a čtvrtinu studenti, zbytek jsou zástupci neakademických pracovníků. To pak hned vypadá jinak.

* HN: Je to jediný problém českých vysokých škol?

Je tady ještě něco. V roce 1993 studovala pětina lidí z populačního ročníku, dnes studuje šedesát procent. To změnilo povahu vysokoškolského vzdělání, které se stává masovou záležitostí. Má to řadu efektů. Horní třetina intelektuálně schopných nedostává tak kvalitní výuku, jak by potřebovala. Na druhou stranu ty méně schopné dvě třetiny někdy nezvládají, přerušují školu, přestupují a podobně.

* HN: V jiných evropských zemích ale také studují dvě třetiny populace, a i OECD nám vyčítá, že máme nedostatek vysokoškolsky vzdělaných lidí, s třinácti procenty jsme na chvostu nejnávštějších zemí...

Problém je v nevyjasněné roli bakalářského studia. To je ve světě považováno za ukončené vysokoškolské vzdělání. Kdežto v Česku devadesát procent bakalářů pokračuje dál k magisterskému titulu. Takže soukromé školy by se možná měly zaměřit na bakaláře. Tak se může rozdělit masa mladých lidí, kteří chtějí studovat, přičemž ne všichni mají přirozeně stejné schopnosti. Zatím to vypadá tak, že firmy a státní správa říkají: my nebereme bakaláře, protože je vysoké školy nepřipravují. A školy na to: my je nepřipravujeme, protože praxe je nechce. To je potřeba změnit.

* HN: Proč je vůbec pro Česko charakteristická jakási obsese magisterským titulem?

Je to něco daného staletími a těžko se to mění. Hlavně musíme přestat používat slovo „titul“, které zní příliš grandiózně. Až to bude „akademická hodnost“, což zní civilněji, bude to myslím jednodušší. V Anglii, kde má zhruba polovina lidí vysokoškolské vzdělání - vesměs to jsou bakaláři - nikdo hodnosti nepoužívá. V určité vrstvě společnosti se prostě vysokoškolské vzdělání bere za samozřejmé. V Česku bohužel jakýsi syndrom „paní vrchní radové“ pořád funguje. Česku vládne syndrom „paní vrchní radové“

* HN: Napsal jste, že by se měly vyvážit pravomoci a odpovědnost vedení vysokých škol, co tím přesně myslíte?

Ještě z doby totality jsou odpovědnosti nastaveny vágně. Komunisté to dělali dost často: nebylo jasné, kdo má za něco odpovědnost, a tak to dělala strana a vláda. Když totalita padla, tak se kyvadlo vychýlilo na druhou stranu a v roce 1993 se napsal vysokoškolský zákon.

* HN: Měla by se zvýšit pravomoc ministerstva?

Vůbec ne. Měly by se jasně oddělit školy jako samosprávné orgány, a ministerstvo by mělo jen stanovit mantinely, ve kterých se bude hrát. A dohlížet na to, aby se pravidla dodržovala. Ale na druhou stranu to nejde tak, že vysoká škola

řekne: dejte nám peníze a nemluvte nám do toho, my víme nejlépe, jak to dělat. To není nikde na světě. Společenská odpovědnost za státní peníze tady musí být.

* HN: Jste zastáncem propojování byznysu a vysokého školství, říkáte, že by firmy měly mít možnost financovat profesury na školách podle svých potřeb. V Británii to tak funguje, proč to v Česku nejde?

To není jen v Británii, to je v Rakousku, to je všude. Dokonce už i v Rusku. Česko a Slovensko jsou jediné země, kde to nejde.

* HN: Proč je to důležité?

Je to otázka nové krve, nových myšlenek, ožívování institucí. Bez toho univerzity skomírají a utápějí se v samolibosti.

* HN: Pomohlo by to i v omezení podvodů a vzájemného si přihrávání titulů?

Tím jsem si jistý. Když na univerzity přivedete nové lidi, je velká pravděpodobnost, že se proti takové praxi velmi hlasitě ozvou. Když uvidí, že někdo složil za dva roky všechny zkoušky, ale jen na papíře, vystoupí proti tomu. Budou reprezentováni v Senátu a budou mít pravomoc s tím něco dělat. Nová krev by naše vysoké školy úplně změnila.

* HN: Proč to v Česku nejde, blokuje to akademická obec?

Není to jednoduché vysvětlit. Za největší problém považuji vysokoškolský zákon, je třeba totálně změnit udělování profesur. U nás každý profesor musí být nejprve docentem, pak přijde komplikovaný proces, na jehož konci je jmenování prezidentem, to se už kromě Slovenska nikde nedělá. Víím, že to pan prezident rád dělá, je to důstojné a já bych mu to nerad bral, ale to by si opravdu měla řešit každá vysoká škola. Tak jako všude jinde. Je nepředstavitelné, že rakouský nebo německý prezident budou jmenovat profesory jejich univerzit.

* HN: Žádná z vysokých škol v Česku stále nepatří mezi dvě stě nejlepších světových univerzit. Kdy se to změní?

V poslední době se to lepší, třeba Karlova univerzita se každý rok posouvá výše a už se umísťuje kolem 220. místa, u některých oborů už dokonce v první stovce je. Chce to hlavně, aby přišly skutečné kapacity. A k tomu je potřeba veřejně vypisovat profesury, které budou dostávat renomovaní lidé.

Když podvodně získáte peníze, musíte je vrátit a ještě budete potrestán. S akademickými hodnostmi by to mělo být podobné.

Foto popis| Pražský rodák odešel do zahraničí v roce 1968. Po krátkém pobytu v USA se přesunul do Velké Británie, kde od roku 1972 pracuje na Univerzitě v Cambridge. Krom jiného zde zastával funkci ředitele pro výzkum, později vedl katedru lékařské informatiky a zároveň řídil Centrum pro lékařskou informatiku. V letech 1984 - 2004 byl jedním z dvanácti členů finanční rady, která zodpovídá za hospodaření univerzity. Od roku 2004 je hostujícím profesorem VŠE v Praze.